

УДК 336.221:336.71

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2021-6-19>**Фурсова В.А.**

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування
Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4841-3416>*

Гавриш Г.О.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів та бухгалтерського обліку
Економіко-технологічного інституту імені Роберта Ельворті,
судовий експерт
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7093-8772>*

Перепелиця Ю.Г.

*студентка
Національного аерокосмічного університету імені М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6684-161X>*

Fursova Viktoriya

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation
National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"*

Havrysh Halyna

*Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Finance and Accounting
Robert Elvorti economics and technology institute*

Perepelytsia Yulianna

*Student
National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ ЯК ЕЛЕМЕНТУ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ

THEORETICAL ASPECTS OF TAX RISKS IN THE ACTIVITIES OF BANKING INSTITUTIONS AS AN ELEMENT OF TAX SECURITY

АНОТАЦІЯ

Забезпечення податкової безпеки є однією з важливих функцій системи ризик-менеджменту у банківській установі, оскільки податкові ризики деструктивно впливають на її розвиток та репутацію. Методологічною базою дослідження стали праці вітчизняних науковців, які розкривають понятійно-категоріальний апарат із питань теорії податкових ризиків. У дослідженні, відповідно до поставленої мети, проаналізовано та систематизовано наукові підходи до визначення поняття «податковий ризик», виділено їх недоліки та схожі ознаки, а також розглянуто фактори виникнення податкових ризиків у банку. За результатами проведеного дослідження авторами було запропоновано класифікацію підходів до трактування поняття «податковий ризик» за різними ознаками та власне трактування цієї категорії з позиції комплексного підходу. Отримані результати мають значну практичну цінність і можуть бути використані менеджерами банківських установ для вдосконалення податкової політики та підвищення ефективності управління ними.

Ключові слова: банк, податковий ризик, податкова безпека, фактори, суб'єкти податкових відносин, комплексний підхід.

АННОТАЦІЯ

Обеспечение налоговой безопасности является одной из важных функций системы риск-менеджмента в банковском учреждении, поскольку налоговые риски деструктивно влияют

на его развитие и репутацию. Методологической базой исследования стали труды отечественных ученых, которые раскрывают понятийно-категориальный аппарат по вопросам теории налоговых рисков. В исследовании, согласно поставленной цели, проанализированы и систематизированы научные подходы к определению понятия «налоговый риск», выделены их недостатки и схожие признаки, а также рассмотрены факторы возникновения налоговых рисков в банке. По результатам проведенного исследования авторами была предложена классификация подходов к трактовке понятия «налоговый риск» по разным признакам и собственная трактовка этой категории с позиции комплексного подхода. Полученные результаты имеют значительную практическую ценность и могут использоваться менеджерами банковских учреждений для совершенствования налоговой политики и повышения эффективности управления ими.

Ключевые слова: банк, налоговый риск, налоговая безопасность, факторы, субъекты налоговых отношений, комплексный подход.

ANNOTATION

Domestic banking institutions have been operating in the context of the political and financial crisis for several years, and the most significant event of 2020–2021 was the COVID-19 pandemic, which led to a sharp recession in the global market. All

this has a negative impact on the work of banks and increases the riskiness of their activities. Ensuring tax security is one of the important functions of the risk management system in a banking institution, as tax risks have a significant destructive effect on its development and reputation. The purpose of the scientific article is to study the scientific approaches to determine the essence of the category of "tax risk" and justify the classification of scientific approaches to the definition of this category by applying the theory of systems analysis, method or methodology of the work. The methodological basis of the study was the works of domestic and foreign scientists, who reveal the conceptual and categorical apparatus on the theory of tax risk. The method of comparative analysis and the method of content analysis of scientists' works were used in the study, results of the study. In the study, scientific approaches to the definition of "tax risk" were analyzed and systematized, their features were highlighted. Based on the results of the study, the authors proposed a refined classification of approaches to identifying the essence of the definition of "tax risk". It includes the following approaches: subjective approach; object approach; causal approach; management approach; complex approach. The authors also proposed their own interpretation of the concept of tax risk by using the complex approach. In addition, the factors of tax risks in the bank were considered, scope of practical application of the results. The obtained results have significant practical value and can be used by managers of banking institutions to improve to improve tax policy and improve the efficiency of their management. The authors conclude that in the modern economic literature there are many approaches that define the essence of the concept of "tax risk", due to its many aspects and complexity. In the activities of the bank an important condition for its effective development is to take into account tax risks, the occurrence of which is influenced by many, both external and internal factors.

Key words: bank, tax risk, tax security, factors, subjects of tax relations, complex approach.

Постановка проблеми. Вітчизняні банківські установи вже декілька років працюють в умовах політичної та фінансової кризи, а найзначнішою подією 2020–2021 рр. виявилась пандемія COVID-19, яка привела до різкої рецесії на глобальному ринку. Все це деструктивно відображається на роботі банків та збільшує ризикованість їх діяльності.

Суттєву роль сьогодні відіграють податкові ризики, які впливають на ефективність банку не менше, ніж кредитний та валютний ризики. Це обумовлено тим, що податкові відносини опосередковують більшість фінансових операцій кредитних установ. Неефективне управління податковими ризиками приводить до зростання податкових витрат, впровадження фінансових санкцій, скорочення прибутку банку та втрати податкової безпеки. Таким чином, податкова безпека банківської установи залежить від ефективного управління податковими ризиками, що актуалізувало тему дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти щодо визначення сутності податкових ризиків, видів та причин їх виникнення ґрунтовно розглянуті в працях таких учених, як В.Л. Андрущенко [12], В.В. Вітлінський [8], Н.М. Давидкова [14], Н.В. Євченко [11], Г.І. Коломієць [9], Т.А. Циркунова [10].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зазначені науковці здійснили величезний внесок у розвиток теорії управління

ризиками, але досі залишаються не вирішеними багато проблемних аспектів, у тому числі відсутній єдиний підхід до розкриття сутності поняття «податковий ризик» у банківських установах, нерозкритими є питання щодо класифікації факторів виникнення податкових ризиків у банківській діяльності, тому означена проблематика вимагає подальшого дослідження з урахуванням банківської специфіки.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження поглядів науковців щодо сутності поняття «податковий ризик» та обґрунтування класифікації наукових підходів до визначення цієї категорії шляхом застосування теорії системного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній економічній літературі немає усталеного погляду на визначення сутності податкового ризику, що свідчить про дискусійність цієї категорії. Підходи до трактування сутності поняття «податковий ризик» систематизовано в табл. 1.

Отже, наявні підходи до трактування поняття «податковий ризик» можна класифікувати таким чином (рис. 1):

- суб'єктний, коли податковий ризик розглядається з позиції держави (В.Л. Андрущенко, Т.В. Тучак [12], В.В. Вітлінський, О.М. Тимченко (другий підхід) [8]) або платника податку (С.В. Онишко, К.І. Швабій, Н.В. Новицька [5], Є.М. Євстігнєєв [6]);

- об'єктний, коли податковий ризик визначається як «невиконання податкових зобов'язань платником податку» (С.В. Онишко, К.І. Швабій, Н.В. Новицька [5]); «недоотримання фактичних податкових надходжень бюджетом» (В.Л. Андрущенко, Т.В. Тучак [12], В.В. Вітлінський, О.М. Тимченко (другий підхід) [8]); «фінансові або інші втрати для суб'єктів податкових відносин» (Т.А. Циркунова, М.Г. Мигунова [10]); «втрати платника податку» (Є.М. Євстігнєєв [6], С.В. Філін [3]);

- причинно-наслідковий, коли податковий ризик трактується як наслідки впливу зовнішніх або внутрішніх факторів (В.В. Вітлінський, О.М. Тимченко (перший підхід) [8], Г.І. Коломієць [9], Т.А. Козенкова [4], О.С. Жигаленко [2]);

- управлінський підхід, за якого податкові ризики є результатом неефективного управління у сфері податкового планування, оптимізації оподаткування (серед авторів, які розглядають поняття «податковий ризик» з позиції цього підходу, виділимо таких, як Н.В. Євченко [11], Є.М. Євстігнєєв [6], Д.Н. Тихонов, Л.Г. Липник [7]);

- комплексний, коли податковий ризик вважається комплексною характеристикою, яка поєднує інтереси суб'єктів податкових відносин (держави та платника податку) та враховує економічну і юридичну складові частини (Н.В. Євченко [11], Т.А. Циркунова, М.Г. Мигунова [10], Л.І. Гончаренко, Ю.В. Малкова [13, с. 89]).

Таблиця 1

Трактування поняття «податковий ризик»

Автор(и), джерело	Характеристика поняття	Недоліки	Схожі ознаки
1	2	3	4
Податковий кодекс України [1]	Ймовірність недекларування (неповного декларування) платником податків своїх податкових зобов'язань, невиконання ним іншого законодавства, контроль над яким покладено на контролюючі органи.	Акцентується увага на порушенні податкового законодавства та змінах у ньому, проте існують фактори, які не залежать від діяльності суб'єктів податкових правовідносин.	Автори, трактуючи поняття «податковий ризик», визначають серед ключових причин виникнення податкових ризиків зміни в податковому законодавстві та його порушення.
О.С. Жигаленко [2, с. 42]	Ймовірна вірогідність порушень податкового законодавства та зміни у ньому, які виступають індикаторами для проведення контрольних дій фіскальними органами.		
С.В. Філін [3, с. 24]	Ймовірність втрат суб'єкта господарювання внаслідок несприятливих змін податкового законодавства, а також податкових помилок, які виникли під час розрахування податкових платежів у процесі проведення фінансової діяльності.	Враховується тільки один внутрішній фактор (податкові помилки), але на податковий ризик можуть впливати багато інших внутрішніх факторів.	
Т.А. Козенкова [4, с. 202]	Ризики, пов'язані з введенням нових податкових платежів, збільшенням ставок оподаткування, зміною умов та строків сплати податків, зміною податкової політики країни та податкового законодавства загалом.	Враховуються тільки зовнішні фактори, але на податковий ризик можуть впливати також внутрішні фактори.	Наведені підходи не враховують комплексно вплив факторів на прояв та появу податкових ризиків та акцентують увагу лише на внутрішніх або зовнішніх факторах.
С.В. Онишко, К.І. Швабій, Н.В. Новицька [5, с. 34–35]	Ймовірність невиконання платником податку своїх податкових зобов'язань перед бюджетом внаслідок або суттєвого погіршення його фінансово-майнового стану, або свідомого приховування від податкових органів свого реального фінансового стану.	Увага акцентується на факторах та причинах, які можуть привести до втрат бюджету.	
Є.М. Євстігнєєв [6, с. 123]	Ймовірність виникнення несприятливих наслідків для платника податків у сфері податкового планування.	Автор обмежує податкові ризики втратами, обумовленими неефективним податковим плануванням, тобто враховується тільки внутрішній чинник їх виникнення.	
Д.Н. Тихонов, Л.Г. Липник [7, с. 253]	Ймовірність понесення втрат, що можуть бути пов'язані з процесом оптимізації оподаткування та виражені у грошових одиницях.	Враховується тільки внутрішній чинник виникнення податкового ризику. Не вказується те, які саме використовуються заходи оптимізації, яким чином вони можуть вплинути на появу податкових ризиків, а також понесення відповідних витрат.	
В.В. Вітлінський, О.М. Тимченко [8, с. 134–135] (перший підхід)	Ймовірність понесення втрат унаслідок впливу таких груп факторів, як недосконалість організаційно-правового характеру; недолік соціально-економічного характеру; фактори психологічного характеру; недосконалість нормативно-правового характеру.		Запропоновані визначення включають як зовнішні, так і внутрішні фактори виникнення податкових ризиків, що полегшує сприйняття інформації.
Г.І. Коломієць [9, с. 27–33]	Ймовірність понесення втрат платником податку внаслідок впливу таких груп факторів, як макроекономічні фактори (пов'язані з глобальними економічними, політичними, демографічними змінами та структурною перебудовою економіки загалом); мікроекономічні фактори (пов'язані з організаційно-методологічними змінами); фактори непередбаченої дії, або форс-мажорні обставини (пов'язані з впливом природних геополітичних факторів).	Автори у трактуваннях ототожнюють податковий ризик із класифікацією факторів їх виникнення, яка не є універсальною, а також обмежується спеціальними та локальними факторами.	

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4
Т.А. Циркунова, М.Г. Мигунова [10, с. 48]	Загроза для суб'єкта податкових відносин, яка виражається в понесенні ним фінансових або інших втрат, що є пов'язаними та виникають у процесі оподаткування.		Запропоновані визначення враховують як економічну категорію, фінансові втрати), так і юридичну (суб'єкти податкових правовідносин) точки зору на податковий ризик. Податковий ризик розглянуто як з позиції бюджету, так з позиції платника податку.
Н.В. Євченко [11, с. 31]	Економічна категорія, що відображає характерні ознаки податкових відносин, які виражаються в об'єктивно наявній невизначеності та конфліктності, які притаманні процесам управління та прийняття рішень у сфері оподаткування, що супроводжуються можливими загрозами та невикористаними можливостями для учасників податкових відносин.	Податкові ризики розглядаються як загроза, але в разі ефективного податкового планування управління ними може також мати позитивний ефект.	
В.Л. Андрущенко, Т.В. Тучак [12, с. 75]	Втрата податкових надходжень за потенційної можливості їх одержати.	Відсутня інформація, в результаті чого можливі податкові втрати. Податковий ризик розглядається тільки з позиції держави.	У наведених підходах автори визнають потенційну (планову) можливість отримання податкових надходжень, а податковий ризик трактують як причину його недоотримання.
В.В. Вітлінський, О.М. Тимченко (другий підхід) [8, с. 137]	Ймовірність недоотримання фактичних податкових надходжень порівняно з плановими (прогнозованими).	Не розкрито те, внаслідок чого виникає недоотримання доходів бюджетом. Податковий ризик розглядається тільки з позиції держави.	
Л.І. Гончаренко Ю.В. Малкова [13, с. 89]	Можливість виникнення небажаних відхилень від планових (очікуваних) показників, які характеризують діяльність учасників податкових правовідносин у сфері оподаткування через різні фактори впливу.	Не уточнюється об'єкт податкового ризику.	

Джерело: розроблено авторами на основі джерел [1–13]

Рис. 1. Класифікація підходів до трактування поняття «податковий ризик»

Джерело: авторська розробка

Враховуючи наведені дефініції в рамках комплексного підходу, можемо запропонувати власне визначення цієї категорії для банківської установи. Податковий ризик – це еконо-

мічно-правова категорія, що характеризує ймовірність відхилення податкових надходжень (податкових зобов'язань) від планових показників для суб'єктів податкових відносин, які

виникають у процесі оподаткування внаслідок впливу зовнішніх та внутрішніх факторів.

Необхідно зауважити, що банківські установи є особливими учасниками податкових відносин, оскільки вони виступають як платниками податку, так і податковими агентами. Як платники податку банки зобов'язані нараховувати та сплачувати до бюджету і державних цільових фондів податки та інші обов'язкові платежі, які встановлені податковим законодавством (податок на прибуток, землю, з власників транспортних засобів, ПДВ (за деякими видами операцій), державне мито, єдиний соціальний внесок). Виконуючи функцію податкового агента, банк зобов'язаний нараховувати і сплачувати податки від імені і за рахунок інших суб'єктів оподаткування, ведення податкового обліку, надання звітності податковим органам. До того ж вони несуть відповідальність за недотримання податкового законодавства (наприклад, за несплату податку на доходи фізичних осіб, єдиного соціального внеску із заробітної плати працівників) [14, с. 102].

Базуючись на особливостях участі банку у податкових відносинах, більшість науковців фактори виникнення податкових ризиків поділяє на зовнішні та внутрішні (табл. 2). Зовнішні фактори переважно обумовлені функціонуванням системи оподаткування та податковою політикою держави, а внутрішні фактори відображають зв'язок із діяльністю банківської

установи як суб'єкта господарювання та учасника податкових відносин [15, с. 94].

При цьому, як свідчать дані табл. 2, найчастіше серед зовнішніх чинників виникнення податкових ризиків зазначаються нестабільність, недосконалість і неузгодженість податкового законодавства (системи) та соціально-економічні фактори, а серед внутрішніх – організаційно-методологічні фактори та людський (психологічний) фактор.

Висновки. Таким чином, у процесі діяльності банку важливою умовою його ефективного розвитку є врахування податкових ризиків, на виникнення яких впливає безліч як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Незважаючи на те, що зовнішні фактори не можуть бути усунені самостійно банківською установою (наприклад, недоліки податкового законодавства або зміна параметрів оподаткування), повинні бути своєчасно ідентифіковані всі податкові ризики та оцінені їх наслідки задля прийняття оптимальних управлінських рішень.

Запропоноване визначення податкового ризику охоплює усіх суб'єктів та об'єкти податкових відносин, а також враховує всі фактори впливу на процес оподаткування. Розроблена класифікація підходів до визначення категорії податкового ризику розкриває його сутність з усіх боків, що дає змогу банківським установам протистояти різним негативним факторам у процесі оподаткування.

Таблиця 2

Класифікація факторів виникнення податкових ризиків у банку

Автор	Класифікаційні ознаки
Н.М. Давидкова [14, с. 102]	– Зовнішні (нестабільність податкового законодавства, його постійна трансформація; неузгодженість дій фіскальних служб; зміна податкового поля); – внутрішні (система трансфертного ціноутворення; деструктивні зміни в роботі банку; організаційні; податкові помилки).
Н.С. Козій [15, с. 94]	– Зовнішні (зміни у функціонуванні податкової системи загалом; – зміни у податковій політиці держави); – внутрішні (негативні зміни у діяльності банку).
К.М. Колісніченко [16, с. 44–45]	– Зовнішні (фіскально-психологічні; соціально-демографічні; податкові; економічні; кримінальні); – внутрішні (адміністрування; інформаційні; кримінальні; фіскально-психологічні).
Г.І. Коломієць [9, с. 29]	– Макроекономічні фактори (глобальні економічні, політичні, демографічні зміни, структурна перебудова економіки загалом); – мікроекономічні фактори (організаційно-методологічні зміни; фактори непередбаченої дії, або форс-мажорні обставини).
В.В. Вітлінський, О.М. Тимченко [8, с. 137]	– Організаційно-правові фактори; – соціально-економічні фактори; – психологічні фактори; – нормативно-правові фактори.
Л.І. Гончаренко, Ю.В. Малкова [13, с. 89]	– Зовнішні (зміна параметрів оподаткування, а саме податкових ставок або податкових санкцій); – внутрішні (помилки працівників податкових служб (людський фактор, недостатнє знання податкового законодавства); – недостатній документальний супровід угод; – неточності податкового законодавства, що викликає його різні трактування; – помилки під час застосування схем оптимізації оподаткування тощо).
І.Н. Демчук [17, с. 12]	– Несиметричність низки положень податкового та цивільного законодавства; – зміни, внесені до закордонного чи вітчизняного законодавства, у тому числі у порядок коригування економічної та податкової політики країни; – недосконалість норм законодавства про податки та збори; – помилки в податковому плануванні (як на державному, регіональному рівнях, так і на рівні організації); – дії (у тому числі неправомірні) суб'єктів податкових правовідносин або уповноважених органів влади та управління; – некомпетентність працівників.

Джерело: розроблено авторами на основі джерел [8; 9; 13–17]

Подальші дослідження необхідно спрямовувати на уточнення класифікаційних критеріїв податкових ризиків банку з урахуванням специфіки його діяльності як платника податку, податкового агента та посередника між державою та платниками податків. Це дасть змогу оптимізувати систему податкового менеджменту у банківських установах та мінімізувати рівень податкової безпеки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 01.12.2021).
2. Жигаленко О.С. Удосконалення адміністрування податкових ризиків при плануванні документальних форм податкового контролю. *Економіка України*. 2008. № 5. С. 42–50.
3. Філін С.О. Фінансовий ризик та його складові для забезпечення процесу оцінки та ефективного управління фінансовими ризиками при прийнятті фінансових управлінських рішень. *Фінанси та кредит*. 2002. № 3. С. 21–31.
4. Козенкова Т.А. Налоговое планирование на предприятии. Москва : А и Н, 2005. 562 с.
5. Онишко С.В., Швабій К.І., Новицька Н.В. Квантифікація податкового та фіскального ризиків. *Економіка і прогнозування*. 2007. № 3. С. 32–42.
6. Євстигнєєв Є.Н. Основи податкового планування. Санкт Петербург : Пітер, 2004. 288 с.
7. Тихонов Д.Н., Липник Л.Г. Налоговое планирование и оптимизация налоговых рисков. Москва : Альпина Бизнес Букс, 2004. 253 с.
8. Вітлінський В.В., Тимченко О.М. Джерела і види податкових ризиків, їх взаємозв'язок. *Фінанси України*. 2007. № 3. С. 132–139.
9. Коломієць Г.І. Податкові ризики: сутність та класифікація. *Ринок цінних паперів*. 2009. № 6. С. 27–33.
10. Цыркунова Т.А., Мигунова М.Г. Налоговые риски: сущность и классификация. *Финансы и кредит*. 2005. № 33. С. 48–53.
11. Євченко Н.В. Податкові ризики в діяльності банку. *Часопис економічних реформ*. 2011. № 2. С. 31–40.
12. Андрущенко В.Л., Тучак Т.В. Ризики – сигнали тривоги в оподаткуванні. *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України*. 2010. № 2 (49). С. 74–83.
13. Гончаренко Л.І., Малкова Ю.В. Налоговые риски в деятельности банков: определение, виды и основные подходы к управлению. *Економіка. Податки. Право*. 2013. № 5. С. 87–91.
14. Давидкова Н.М. Концептуальні основи визначення податкових ризиків в діяльності банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 9. Ч. 2. С. 100–103.
15. Козій Н.С. Дослідження впливу податкових ризиків на діяльність банківських установ в Україні. *Управління публічними фінансами та проблеми забезпечення національної економічної безпеки* : збірник тез Міжнародного податкового конгресу, м. Ірпін, 3 грудня 2020 р. Ірпін, 2020. Т. 163. С. 93–96.
16. Колісниченко К.М. Сутність і фактори виникнення податкових ризиків. *Світ фінансів*. 2013. № 2. С. 40–47.
17. Демчук І.Н. Налоговый риск: сущность и содержание понятия. *Вестник Томского государственного университета*. 2010. № 19. С. 10–15.
18. *Podatkovyj kodeks Ukrainy* [Tax code of Ukraine] vid 02.12.2010 № 2755-VI-VR. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (accessed: 19.11.2021).
19. Zhyhalenko O.S. (2008). Udoshkonalennia administruvannia podatkovykh ryzykiv pry planuvanni dokumentalnykh form podatkovoho kontroliu [Improving the administration of tax risks when planning documentary forms of tax control]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 5, pp. 42–50.
20. Filin S.O. (2002). Finansovyi ryzyk ta yoho skladovi dlia zabezpechennia protsesu otsinky ta efektyvnoho upravlinnia finansovymy ryzykamy pry pryiniatti finansovykh upravlinskykh risheh [Financial risk and its components to ensure the process of assessment and effective management of financial risks in making financial management decisions]. *Finansy ta kredyt*, no. 3, pp. 21–45.
21. Kozenkova T.A. (2005). *Podatkove planuvannia dlia pidpryiemstva* [Tax planning for the company]. Moscow: A i N, 562 p.
22. Onyshko S.V., Shvabii K.I., Novytska N.V. (2007) Kvantyfikatsiia podatkovoho ta fiskalnoho ryzykiv [Quantification of tax and fiscal risks]. *Ekonomika i proghnozuvannja*, no. 3, pp. 32–42.
23. Ievstyhnieiev Ye.N. (2004). *Osnovy podatkovoho planuvannia* [Basics of tax planning]. Sankt Peterburgh. Piter, 288 p.
24. Tykhonov D.N., Lypnyk L.H. (2004). *Podatkove planuvannia ta optymizatsiia podatkovykh ryzykiv* [Tax planning and optimization of tax risks]. Moscow: Alpina Biznes Buks, pp. 253.
25. Vitlinskyi V.V., Tymchenko O.M. (2007). Dzherela i vydy podatkovykh ryzykiv, yikh vzaiemozviazok [Sources and types of tax risks, their relationship]. *Finansy Ukrainy*, no. 3, pp. 132–139.
26. Kolomiiets H.I. (2009). Podatkovi ryzyky: sutnist ta klasyfikatsiia [Tax risks: nature and classification]. *Rynok tsinnykh paperv*, no. 6, pp. 27–33.
27. Tsyrunova T.A., Mihunova M.H. (2005). Podatkovi ryzyky: sutnist ta klasyfikatsiia [Tax risks: nature and classification]. *Finansy ta kredyt*, no. 33, pp. 48–53.
28. Ievchenko N.V. (2011). Podatkovi ryzyky v diialnosti banku [Tax risks in the bank's activities]. *Chasopys ekonomichnykh reform*, no. 2, pp. 31–40.
29. Andrushchenko V.L., Tuchak T.V. (2010). Ryzyky – syhnalny tryvohy v opodatkuvani. [Risks are alarms in taxation] *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, no. 2 (49), pp. 74–83.
30. Honcharenko L.I., Malkova Yu.V. (2013). Podatkovi ryzyky u diialnosti bankiv: vyznachennia, vydy ta osnovni pidkhody do upravlinnia [Tax risks in the activities of banks: definitions, types and main approaches to management]. *Ekonomika. Podatky. Pravo*, no. 5, pp. 87–91.
31. Davydova N.M. (2014). Kontseptualni osnovy vyznachennia podatkovykh ryzykiv v diialnosti banku [Conceptual bases for determining tax risks in the bank's activity]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu*, vol. 2, no. 9, pp. 100–103.
32. Kozii N.S. (2020). Doslidzhennia vplyvu podatkovykh ryzykiv na diialnist bankivskykh ustanov v Ukraini [Study of the impact of tax risks on the activities of banking institutions in Ukraine]. *Upravlinnia publicnymy finansamy ta problemy zabezpechennia natsionalnoi ekonomichnoi bezpeky: zb. tez Mizhnar. podatkovogho konghresu, (m. Irpinj, 3 ghrudnja 2020 r. Irpinj, 2020)*. T. 163, pp. 93–96.
33. Kolisnichenko K.M. (2013). Sutnist i faktory vynykennia podatkovykh ryzykiv [The essence and factors of tax risks]. *Svit finansiv*, no. 2, pp. 40–47.
34. Demchuk I.N. (2010). Podatkovi ryzyky: sutnist ta zmist poniatia [Tax risk: the essence and content of the concept]. *Visnyk Tomskoho derzhavnoho universytetu*, no 19, pp. 10–15.